

Моє Придніпров'я

Лютий

1 • 125 років тому (1891 р.) – на хуторі Чувиліна Катеринославського повіту (нині село Чувиліне Новоолександрівської сільської ради Дніпропетровського району) народився **Трифон Федорович Гладченко**, член Дієвської «Просвіти», визначний діяч національно-визвольних змагань на Січеській землі. Загинув у липні 1920 р.

• 80 років тому (1936 р.) – Постановою ВЦВК СРСР м. **Кам'янське** перейменовано на м. **Дніпродзержинськ**.

2 • 145 років тому (1871 р.) – народився **Ярослав Іванович Грдина**, український вчений у галузі механіки, професор Дніпропетровського гірничого інституту. Помер 2 червня 1931 р. Був похований на Севастопольському цвинтарі.

• 115 років тому (1901 р.) – у с. Чаплі (нині у складі Дніпропетровська) народився **Валер'ян Петрович Підмогильний**, український письменник, перекладач, критик. Репресований 1934 р., розстріляний 3 листопада 1937 р.

4 • 135 років тому (1881 р.) – народилася **Зінаїда Никифоровна Малютіна (Бахмутова)**, оперна співачка, вокальний педагог, перший декан вокального факультету Катеринославської консерваторії (1919-1923). Померла 1976 р.

• 80 років тому (1936 р.) – народився **Борис Миколайович Мозолевський**, видатний учений-археолог, дослідник скіфських курганів на Подніпров'ї, поет. Помер 13 вересня 1993 р. Похований на Байковому цвинтарі у Києві.

5 • 95 років тому (1921 р.) – у с. Литвинівка (тепер у складі Верхньодніпровська) народився **Віктор Володимирович Бабенцов**, живописець і графік, заслужений діяч мистецтв УРСР, народний художник України. Помер 23 лютого 2012 р. в Києві.

6 • 110 років тому (1906 р.) – народився **Георгій Павлович Тушкан**, російський письменник, автор пригодницьких романів. Виріс в Єрастівці (нині с. Вишневе) на Верхньодніпровщині, навчався в Катеринославській чоловічій класичній гімназії. Хрещеник Дмитра Яворницького. Помер 11 березня 1965 р.

• 70 років тому (1946 р.) в Карнаухівці (нині – у складі Дніпродзержинська) народилася **Марія Олександрівна Проценко**, актриса Дніпропетровського академічного українського музично-драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка, заслужений працівник культури України.

7 • 170 років тому (1846 р.) – у Павлограді народився **Григорій Максимович Бораковський**, український драматург, доктор медичних наук. Провалив час жив і працював в Новомосковську, де й помер у 1890 р.

9 • 90 років тому (1926 р.) – у Лоцманській Кам'янці (тепер у складі Дніпропетровська) народився **Олександр Олексійович Кузьменко**, правозахисник, дисидент 1960-1980-х рр., активний член Руху, колекціонер-шевченкіст. Помер 14 липня 1999 р.

13 • 95 років тому (1921 р.) – у с. Великомихайлівці (нині Покровського району) народився **Володимир Микитович Волков (Вільний)**, український письменник. Помер 2 жовтня 1981 року.

18 • 100 років тому (1916 р.) – у с. Вільховатка на Полтавщині народився **Олександр Григорович Максименко**, український живописець. Майстер натюрморту, пейзажу, жанрової картини, портретист. Помер 15 березня 2011 р.

• 35 років тому (1981 р.) – у Дніпродзержинську в приміщенні колишньої Народної аудиторії відкрився театр – нині **Дніпродзержинський музично-драматичний театр імені Лесі Українки**.

22 • 235 років тому (1781 р.) – у слободі Михайлівка Новомосковського повіту на Орелі освячено Миколаївську церкву.

23 • 110 років тому (1906 р.) – у Катеринославі вийшов перший номер газети-тижневика «Запоріжжес», яку заснував меценат В. Хрінников, а редагував Д. Яворницький. Подальший вихід газети заборонено урядом.

• 90 років тому (1926 р.) – у Дніпропетровську створена **Дніпропетровська радіостанція**. В ефірі пролунали перші радіопередачі (здебільш озвучені уривки з літературних творів, пізніше – газетні повідомлення).

25 • 80 років тому (1936 р.) – відкрила свій перший сезон **Дніпропетровська державна обласна філармонія**.

26 • 225 років тому (1791 р.) – у слободі Половиці (на той час форштадт Катеринослава) освячено дерев'яну церкву в ім'я ікони Казанської Божої Матері й відкрито в ній богослужіння.

Лютий – 225 років тому (1781 р.) з Кальміуса до слободи Павлівка (нове місто Павлівськ, майбутній Павлоград) перенесено Свято-Миколаївську похідну церкву.

– 20 років тому (1996 р.) – пушено в дію **газетин Перещепине-Дніпропетровськ**.

Календар підготувала Ярина ГОЛУБ, завідувачка красназвочного відділу обласної універсальної наукової бібліотеки

Борис МОЗОЛЕВСЬКИЙ

безперечно, одна з найяскравіших постатей в сучасній історії нашого краю. І хоча він не уродженець Дніпропетровщини, і не був тут постійним мешканцем, він – наш земляк. А того, що зробив для Дніпропетровщини, дослідивши стародавні кургани, явивши світові скарби матеріальної та духовної культури скіфів, – ніякими мірками не виміряєш. Сама лише золота пектораль, яка ушлявила наш край і Україну, чого варт! А які ж поезії присвятив він незорим придніпровським степам! І як він любив ці степи!

Зоря у золотому верхов'їтті

Життя Бориса Мозолевського не було легким і безмарним. Часто казали, що йому щастить, коли робив нові археологічні відкриття, здобував із надр тисячоліть нові скарби, про які мріє кожен дослідник. Проте це «щастя» давалося занадто тяжкою працею, втратою здоров'я, віддачею всіх сил, знань, та що там – самого життя.

Народився Борис Миколайович 4 лютого 1936 р. у селі Миколаївка Веселинівського району на Миколаївщині у сім'ї колгоспників. Дитиною пережив війну, рано став дорослим, бо батько загинув, а треба було виживати і жити. Десятилітній хлопчик працював у колгоспі нарівні з дорослими і пишався, що не їсть даремно хліба. У п'ятнадцять років, після закінчення сільської семирічки вступив до Одеської спецшколи Військово-Повітряних Сил, продовжив навчання у Військово-Морському авіаційному училищі в місті Сіську. Разом зі своїми близькими друзями Г. Шоніним, Г. Добровольським та В. Джанибековим був зарахований до загону космонавтів. Друзі згодом стали такі космонавтами, а сам Мозолевський, як писав пізніше у віршах: *На двадцятomu році я зробив розворот, / Й повела мене доля на завод в кочегари, / Щоб достоту збагнути, чим живе мій народ.*

1956 р. відбулося п'ятдесятвідсоткове скорочення Військово-повітряних сил і Борис Мозолевський був демобілізований. Чи виною стало правдошукатство і принциповість його характеру, які багатьом були незручні, чи так розпорядилась доля.

Після демобілізації юнак переїхав до Києва, працював на будівництві різноманітним, бетонником, на заводі залізобетонних конструкцій кочегаром, займався громадською роботою, був комсоргом. Вступив заочно на історико-філософський факультет Київського університету.

Не став він льотчиком, космонавтом, але небо своє знайшов – поезію. Вірші Бориса Мозолевського складав із дитинства, ще коли поганяв волів на колгоспній роботі.

1963 р. у київському видавництві «Радянський письменник» побачила світ його перша книжка віршів «Начало марта». Поет усвідомлював себе українцем, але тоді ще писав російською. Нео ж написані й наступні збірки «Шиповник» (1967) та «Зарево» (1971).

Вже перші книжки свідчили про безперечний талант молодого кочегара. Проблеми про що писати у нього не було: людина праці, рідна земля, духовні цінності. Вірші ще не були досконалими за формою, але, безперечно, це була справжня поезія. Критика зустріла їх прихильно, літературна громадськість теж. Вже пізніше, на початку 1980-х Євген Сверстюк у статті «Етюд з калиною» про ті перші збірки сказав: «Слово Бориса Мозолевського раз-у-раз зривається на крила, поки що лише зривається». Минуть роки і слово поета міцно стане на крило.

1964 р. Борис Мозолевський закінчив університет. Відбувши сезон на розкопках Страшної Могили поблизу міста Орджонікідзе, він повернувся до Києва. Три роки працював літературним редактором у видавництві «Наукова думка», одночасно керував археологічним гуртком, писав вірші, відвідував молодіжну літературну студію при видавництві «Молодь», го-

тував до друку нові книжки. Борис Миколайович вже мав сім'ю.

Наприкінці 1965 р. Борис Мозолевський організував вечір, присвячений поетам-шістдесятникам Іванові Драчу, Дмитрові Павличку, Василеві Стусу. Ці поети були владі як більмо в оці, популяризувати їхню творчість суворо заборонялось. Вже другого дня потому Мозолевський потрапив під нагляд КДБ як неблагонадійний. Через деякий час за редагування наукового дослідження Олени Апанович «Збройні Сили України у першій половині XVIII ст.», яке було визнане буржуазно-націоналістичним, Борис Миколайович був звільнений. Знову довелось йти кочегаром на завод, іншої роботи йому просто не давали.

Борис Мозолевський – сильна людина. Зігнути його, зламати було просто неможливо. І ще він був на диво діяльним. Він знову взявся за археологічні пошуки, допомогли відомі археологи О.І. Тереножкін та В.А. Ільїнська, взявши його пошаттанним співробітником Інституту археології АН УРСР.

Борис Мозолевський брав участь у розкопках Гайманової, потім Хоминої Могили, знайшов там цінні пам'ятки скіфської культури. Але вершиною його долі стала Товста Могила, що подарувала своєму дослідникові знамениту на весь світ золоту пектораль. Дослідження Товстої Могили, що неподалік від міста Орджонікідзе, проводилися ще в 1960-ті роки. Але тоді розкопувати її не стали. Тільки в 1971 році Борис Мозолевський, довівши, що курган такий скіфський, почав розкопки. Великим помічником археологові став директор Орджонікідзевського гірничо-збагачувального комбінату Григорій Лукич Середа, який створив потрібні умови, надавав матеріальну допомогу, допомагав вирішувати проблеми, цікавився перебігом розкопок.

Двадцять три століття Товста Могила приховувала від людей чудесні витвори давнини, приховувала б і далі, якби не талановитий і впертий археолог.

Звістка про знайдену Мозолевським пектораль блискучино облетіла весь світ; її фото і описи надрукували всі періодичні видання не тільки країни, але й Європи, Америки, Азії. Згодом стали виходити солідні дослідження цієї та інших знахідок Бориса Миколайовича. Журнал «Кур'єр ЮНЕСКО» весь перший номер 1977 року присвятив скіфам. Відомий перуанський колекціонер і антиквар Ларк Еррера сказав: «Якби я нічого не придбав, крім цієї речі, я вважав би, що прожив своє життя дуже плідно».

У археолога безперервно брали інтерв'ю, його запрошували на зустрічі. Він став настільки відомим, що влада побоюлась його чіпати. Так Борис Мозолевський уник арешту. Але не уник своєї нелегкої долі, співаючи

її келих за келихом. У нього ще були нові археологічні знахідки, у вісімдесяті роки ХХ століття на території Дніпропетровської, Кіровоградської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької областей, Криму. Він оглянув понад 60 курганів, серед яких виявив понад два десятки царських. Працював на розкопках відомих курганів Чортотлик та Соболева Могила, де теж знайшов непересічні пам'ятки скіфської культури. Він захистив кандидатську дисертацію, надрукував наукові та науково-популярні видання, видав поетичні збірки, виховував учнів і виступав перед численними аудиторіями. Працював – неспинно, ззято, запекло.

Усе обірвала смерть. 13 вересня 1993 року Бориса Мозолевського не стало серед суших на цьому світі. Поховали його у Києві, а душа, певно, полинула у ті далекі міфічні Герри, де ховали скіфських царів і де живуть герої його віршів.

Де степ, і ти, і неба синь, і воля, / І скіфські сні встали із ковчиги. / Де серед поля хилилися тополя / Над тими, що у нього полягли...

Борис Миколайович Мозолевський пішов із життя занадто рано; скільки ще він міг зробити, відкрити, написати...

Він широко відомий як археолог, його діяльності, науковим знахідкам присвячено численні книги та публікації. Досліджують, хоч і менше, його поетичну творчість, а поезія Бориса Мозолевського заслугове на особливу увагу літературознавців, бо має в собі не лише високу інформативну насиченість, але й особливу позитивну енергію кришталево чистої та чесної людини.

До 70-річчя від дня народження Бориса Мозолевського були перевидані деякі його книги, надруковані статті про його діяльність, на високому березі річки Базавлук, де колись був табір археологічної експедиції, встановлена гранітна стела з меморіального дошкою. Певно, й до нинішнього ювілею видадуть книги, проведуть конференції та літературні вечори, влаштують виставки чи відкриють меморіальні дошки. Та головне в іншому – ім'я і душа Бориса Мозолевського живуть серед нас. У прекрасних творіннях стародавнього мистецтва, відкритих ним для людей; у чудових поезіях – оспівданих у любові рідному краю, у спогадах тих, хто знав його, спілкувався, працював поруч, відчув глибину його ества. *Коли і я за караваном / Піду, згорнувши днів сувій, / Я скіфським золотом курганним / Залишусь в пам'яті твоїй...*

У пам'яті всіх суших.

Ірина ГОЛУБ

Музика Петра ГАНЖІ,
колишнього директора
Нікопольського музею. 1.03.2011

Борис МОЗОЛЕВСЬКИЙ

Жниці

Мій мамі присвячується

Жниці моя і сапальнице,
Пряха моя і в'язальнице,
Як вам тая земличенька,
Що полягла на личеньку?
Котиться любе літечко,
Визріло в полі житечко,
Визріло та й питається:
Де моя жниці мається?
А Ви зі своїми серпнями,
Муко моя нестерпная,
Вже пливете у вічності –
Жниці його Величності.
Зоре моя недоступная,
Правдо моя невідкупная!
Ненечко моя любя,
Серп Ваш цілю в губи.

ЗАСНОВНИК ОБЛАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ «ДЖЕРЕЛО» — ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

Редакційна колегія:
В.М. ВАСИЛИНЕНКО, М.Г. ВАТКОВСЬКА, В.Г. ДОЛГОПОЛІЙ,
О.В. ПОЛТОРАЦЬКИЙ, М.І. РОМАНЕНКО, В.Г. СЕРЕДНЯ

Головний редактор З.В. МАРЧИШИНА
Заступник редактора Є.А. ШУЛЬГА
Фотокорн Г.Г. та А.Г. КРЮЧЕНКИ
Дизайн і верстка Н.О. АНТОНЕНКО

САЙТ ОБЛАСНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ
«ДЖЕРЕЛО»: gdjerele.jimdo.com

Свідчення про реєстрацію
ДП № 66 від 13.12.1993.

Формат А 3.

Обсяг 0,8 ум. др. арк.

Адреса редакції:
49006, Дніпропетровськ,
вул. Свердлова, 70, к. 216.
Телефон/факс: 732-47-61,
732-48-48.

E-mail: GDjerele@ukr.net